

2. Литвин О.П. Злочини проти екологічної й громадської безпеки та безпеки здоров'я населення // Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / О.П. Литвин. – Черкаси: Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2004. - С. 364.
3. Див.: Тихий В.П. Уголовная ответственность за нарушение правил безопасности обращения с общепасными предметами: Учеб.пособие. / В.П. Тихий- К.: УМК ВО, 1989.- С.18-19; Див.: Александров Ю.В. та ін. Все про зброю: види, порядок придбання, використання, зберігання: Навчально-практичний посібник. / Ю.В. Александров - К.: Видавництво УАВС, 1996. - С.108-126.
4. Див.: Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення і використання вогнепальної зброї, боєприпасів до неї і вибухових матеріалів, затверджена наказом МВС України від 25 березня 1993р. №164 // ІБЦ.- 1993.- №8.-С.8 / та ін. нормативні акти.
5. Литвин О.П. Кримінально-правова охорона екологічної й громадської безпеки та безпеки здоров'я населення України: Монографія. / О.П. Литвин. – К.: Вид . центр «Просвіта», 2008.- 457с. – Бібліогр.: С. 430-456.

Рецензент: д.ю.н., професор Осадчий В.І.

УДК 343.12

Січковська І.В.,

здобувач кафедри кримінального процесу і криміналістики
Львівського державного університету внутрішніх справ

ВИЯВЛЕННЯ ТА ПОПЕРЕДНЄ ДОСЛІДЖЕННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ СЛІДІВ НА МІСЦІ ВЧИНЕННЯ СЕКСУАЛЬНОГО ВБИВСТВА

Розглянуті питання виявлення та попереднього дослідження слідів ніг (взуття) і крові людини на місці вчинення сексуального вбивства.

Рассмотрены вопросы выявления и предварительного исследования следов ног (обувь) и крови человека на месте совершения сексуального убийства.

Questions of revealing and preliminary research of traces of feet (footwear) and blood of the person on a place of fulfilment of sexual murder are considered.

Постановка проблеми. Причиною низького рівня розкриття сексуальних вбивств є недостатність методів розслідування, відсутність дієвих рекомендацій по проведенню окремих слідчих дій та їх комплексів, недосконалість криміналістичних програм по вирішенню проблемних слідчих ситуацій тощо. Все це висуває вказану багатопланову проблему в коло актуальних напрямів криміналістичних досліджень.

Ступінь наукової розробки теми. Окремі проблеми методики розслідування сексуальних убивств уже були предметом дослідження науковців, зокрема Ю.П. Алєніна, Ю.В. Александрова, Ю.М. Антоняна, С.А. Афанасьєва, Ю.С. Сапожнікова, Ю.М. Самойлова, А.В. Старушкевича, В.П. Ципковського та інших науковців. Однак, на нашу думку, проблеми виявлення та попереднього дослідження окремих

видів слідів на місці вчинення сексуального вбивства, зокрема, ніг (взуття) та крові людини, в публікаціях зазначених авторів, розкриті недостатньо.

Метою цієї статті є розгляд питань пов'язаних з виявленням, вилученням та попереднім дослідженням слідів ніг (взуття) та крові на місці вчинення сексуального вбивства.

Виклад основного матеріалу. Під час проведення огляду місця вчинення сексуального вбивства можуть бути виявлені та вилучені сліди ніг (взуття). За частотою виявлення й вилучення вони знаходяться на другому місці після слідів рук. Однак не можна погодитися з П. П. Іщенком, на думку якого, пошуку цих слідів на місці події не приділяється належної уваги [1, с. 47]. Варто підкреслити, що особливістю сексуальних вбивств є те, що вони вчиняються, головним чином, в межах міста, де практично всі громадські місця заасфальтовані або покриті бетонними плитами. А на такій поверхні дуже складно виявляти відбитки ніг (взуття).

Найбільш імовірними місцями виявлення слідів ніг на місцях вчинення сексуальних убивств є ґрунт, сніг та інша поверхня, яка покрита пилом, барвником або будь-якою пластичною речовиною. Також сліди ніг (взуття) виявляють на папері, склі, стінах, одязі та тілі жертви. Сліди босих ніг можуть залишитися на паркеті в квартирі. За допомогою виявлених слідів ніг можливо ідентифікувати злочинця. Крім того, до встановлення особи злочинця вони є джерелом важливої пошукової інформації. Її одержують при вивченні сліду й у результаті проведення криміналістичної діагностичної експертизи. За відбитком взуття можна одержати його аналог, а це вже дає можливість вести цілеспрямований розшук злочинця. Крім того, за відбитками взуття є можливість приблизно визначити зріст злочинця, що є в умовах невизначеності, немаловажливою пошуковою інформацією. В ході дослідження проблем розслідування сексуальних убивств нами встановлено, що безпосередньо біля трупа слідів ніг може й не бути, але іноді одиничні сліди виявляли на периферії місця події. Існує правильна рекомендація шукати сліди ніг у місцях передбачуваного маршруту «підходу-відходу» злочинця [8, с. 95-96]. Їх виявляють у місцях приховування та поховання трупа.

Вивчення кримінальних справ про сексуальні вбивства показало, що доріжка слідів ніг зустрічається вкрай рідко, а невидимі сліди практично не виявляються (можуть бути залишені взуттям з гумовою, мікропористою, поліуретановою підшвою) [6, с. 82; 5, с. 141]. Саме за цими слідами можна визначити напрям відходу й появи злочинця або потерпілого на місці події. Практиці відомі випадки, коли невидимі сліди ніг (взуття) виявляли навіть на таких поверхнях, як килим, палас і килимове покриття.

Виявивши на місці події один слід взуття злочинця, можна виявити й інші невидимі сліди, які становлять єдину слідові доріжку, а також виявити на підлозі мікрочастки від підшви підозрюваного. Виявлення на місці злочину мікрочасток від підшви злочинця може свідчити про характерні риси його ходи (зокрема, човгання тощо), що являє собою орієнтуючу інформацію про злочинця. Виявлена стертість певної частини

підшви взуття по знайденому на місці події відбитку дає підстави організувати пошук особи з характерними рисами взуття.

У ході вивчення кримінальних справ про сексуальні вбивства ми прийшли до висновку, що пошук слідів ніг на таких слідосприймаючих поверхнях, як паркет, кахель, лінолеум, плитка необхідно організовувати в обов'язковому порядку, тому що вони є найкращою слідосприймаючою поверхнею. Пошук невидимих слідів ніг необхідно проводити у навскоси падаючому світлі, а іноді в затемненому приміщенні. При цьому може використовуватися порошок відновленого заліза та магнітна кисть [4, с. 131-136]. Сліди можуть бути виявлені також на більш еластичних поверхнях: килим, палас, килимове покриття [3, с. 150].

Велике значення для ретроспективного аналізу вчиненого злочину має стан виявленого на місці події взуття, його розташування, тому що за допомогою цих відомостей можливо багато в чому відновити обставини події. Найчастіше взуття з жертв знімається злочинцями одночасно зі спідньою білизною. Іноді жертву вдягають та взувають після вчинення статевого акту. Зняті й охайно поставлені черевики можуть служити доказом того, що вони знімалися без поспіху, без опору з боку жертви, навіть, нею самою, хоча вся інша обстановка свідчила про використання, певного фізичного насилля у ході подальших подій.

Крім того, інформація про виявлення на місці вчинення сексуального вбивства мікрочасток від підшви встановленого підозрюваного може бути використана при виборі тактики проведення допиту. Слід зазначити, що інформативність слідів ніг (взуття) злочинця є досить високою й може бути використана для побудови психологічного профілю сексуального вбивці з використанням як індуктивного, так і дедуктивного криміналістичного методів [7, с. 42-43].

На місці події по кримінальних справах про сексуальні вбивства найбільш часто крім слідів рук і ніг (взуття) виявляють сліди крові, які підлягають ретельному опису й огляду. Сліди крові дуже стійкі в часі й можуть бути виявлені навіть через кілька років. У ході аналізу кримінальних справ по зазначеній категорії вбивств було встановлено, що найчастіше виявляються сліди крові на тілі й одязі трупа. Фрагменти крові є можливим виявити навіть після активних дій, спрямованих на приховування слідів злочину в щілинах паркету, на вимикачах, дверних ручках, а також на інших предметах навколишнього оточення або речах, які мають червоний колір [6, с. 83].

Під час проведення огляду домоволодінь, де ймовірно було вчинено сексуальне вбивство, необхідно врахувати, що з метою приховання слідів крові злочинці могли переклеїти шпалери, зачистити й зафарбувати поверхні, на яких могли бути виявлені сліди крові. У зв'язку з цим перед проведенням огляду доцільно з'ясувати в сусідів, родичів або людей з близького кола підозрюваного, чи проводився останнім часом у даному приміщенні ремонт, а також про будь-які інші зміни в обстановці. Такі факти також можуть бути встановлені шляхом проведення оперативно-розшукових заходів.

Шляхом створення уявної моделі злочину (виходячи з наявної інформації) слідчий може рекомендувати фахівцям, які мають у своєму розпорядженні науково-технічні засоби, вести цілеспрямований пошук слідів крові у вказаних ним місцях. Відомо, що згодом кров втрачає свій червоний колір, її сліди стають темно-брунатними або чорними, можуть бути й інші відтінки. Тому проводяться попередні проби на наявність слідів крові, для чого використовуються лампи УФВ, люмінал, бензидин та перекис водню. Остаточо визначити наявність крові можна тільки в результаті проведення судово-біологічної експертизи. На місці події може бути присутня кров як потерпілого, так і злочинця. Іноді злочинець, наносячи жертві ножові поранення, заподіює й собі досить сильні порізи рук. Інформація про кров злочинця має важливе пошукове значення. У слідчій ситуації, коли є підстави припускати сильний фізичний опір з боку потерпілого, доцільно організувати ретельний пошук на місці події слідів крові, яка не належить потерпілому [9, с. 102-102].

Судово-біологічна експертиза по сексуальних убивствах дає відповіді на різні питання, зокрема про наявність на певній території, ділянці місцевості або об'єкті слідів крові та її приналежність до певної особи. Також можна визначити її вид (чи належить кров людині або певній тварині), групу, статеву приналежність, регіональне походження (з якої ділянки тіла кров), чи належить вона вагітній жінці чи породіллі, дорослій людині чи дитині. Також зазначеною експертизою може бути вирішене питання про давнину слідів крові, кількість пролитої крові, що утворила плями, її прижиттєвість, а також чи була утворена знайдена пляма менструальною кров'ю.

Сліди крові на місці вчинення сексуального вбивства іноді мають криміналістичне значення. За цими слідами визнається механізм вчинення злочину (під час огляду місця події, трупа або в результаті проведення криміналістичної трасологічної експертизи).

Ця група питань може бути певною мірою вирішена шляхом вивчення розташування, форми й особливостей слідів крові, наявних на речових доказах [2, с. 54-55].

Необхідно відзначити, що на місці вчинення сексуального вбивства найчастіше буває дуже багато крові жертви і це вкрай ускладнює пошук слідів крові злочинця. Під час експертного дослідження може бути поставлене питання про приналежність слідів крові, вилучених з місця події, одній або декільком особам.

Істотну роль при висуванні версій стосовно місця вчинення сексуального вбивства відіграє інформація про кількість крові на місці події за умови невідповідності нанесеним ушкодженням. Невелика кількість слідів крові або їх відсутність можуть свідчити про те, що вбивство вчинено в іншому місці. При виявленні трупа поза приміщенням, за умови невідповідності кількості виявленої крові нанесеним ушкодженням, а також на інших підставах, які дають можливість припускати дії по переміщенню трупа, доцільно висунути такі версії:

вбивство вчинене в приватному домоволодінні; вбивство вчинено особою, яка заздалегідь спланувала дії по приховуванню даного злочину.

Ця інформація може використовуватися при побудові психологічного профілю сексуального вбивці [7, с. 42-43]. У зв'язку з цим заходи оперативно-розшукового характеру по встановленню місця проживання злочинця можуть включати пошук осіб, які в передбачуваний період проводили «косметичний ремонт» свого помешкання. При встановленні подібного роду фактів необхідно шукати мікросліди крові в місцях та об'єктах, де злочинцеві важко, а іноді неможливо припустити їх наявність.

Сліди крові необхідно шукати : на дверних ручках, спинках ліжка, у щілинах паркету, на вимикачах, знаряддях вчинення злочину, залишених на місці події; на знайдених на місці події засобах, за допомогою яких зв'язували потерпілого; на порт'єрах й інших предметах та поверхнях, які перебували у безпосередньому контакті з тілом потерпілого.

Крім того, доцільно організувати пошук слідів крові у ванній кімнаті між плитками кахля поблизу ванни, умивальника, а також у місцях зіткнення рушників з кахлем або іншою поверхнею.

Вивчення кримінальних справ даної категорії показало, що навіть через 2-3 тижні після вчинення вбивства та спроби приховати його сліди можливо виявити фрагменти крові потерпілого в фільтрах та відстійниках умивальників. Крім того, в ситуації, коли є підстави припускати наявність ушкоджень у злочинця, які він отримав на місці злочину, необхідно організувати пошук фрагментів крові вбивці. Фрагменти крові розшукуваного можна виявити на залишених на місці злочину ганчіркових або паперових шматочках, на лезі холодної зброї, виявленої на місці вчинення злочину.

У ході дослідження слідів крові й механізму їх утворення на місці події, можливо встановити: з якої висоти падали краплі крові; положення, в якому перебував певний об'єкт або предмет (вертикальне, горизонтальне або похиле), на який капала кров; чи пересувалася людина в момент або після заподіяння ушкоджень (нанесені за життя або після смерті); у якому положенні перебував потерпілий в момент нанесення йому пошкоджень та з якої сторони були нанесені удари.

Висновки. Таким чином, слідчий, прибувши на місце події по факту вчинення вбивства на сексуальному ґрунті, в першу чергу, повинен вжити заходів з охорони місця події й виявлення всіх осіб, які були присутні на цьому місці, з метою з'ясування змін слідової картини.

За допомогою виявленого сліду взуття може бути встановлений його розмір та зріст злочинця. Виявлена доріжка невидимих слідів може вказати напрям, з якого прийшов на місце події злочинець та в якому напрямі він зник. При виявленні сліду від взуття злочинця на м'якому ґрунті є можливість припустити якої він статури та його вагу.

Дії слідчо-оперативної групи під час проведення огляду домоволодіння підозрюваного, де ймовірно було вчинено сексуальне вбивство, повинні бути спрямовані на пошук крові жертви. Але в умовах

невизначеності дії слідчо-оперативної групи, в першу чергу, необхідно направити саме на пошук слідів крові, залишених злочинцем.

Використані джерела:

1. Ищенко П. П. Специалист в следственных действиях (уголовно-процессуальные и криминалистические аспекты) : [монограф.] / Петр Петрович Ищенко – М. : Юрид.лит., 1990. – 159 с.
2. Каткова Т. В. Судебные экспертизы : [практ. пособ.] / Т. В. Каткова. – Харьков : Ун-т внутр. дел. 1997. – 102 с.
3. Криминалистика : [учеб. пособ.] / Грамович Г. И., Дулов А. В., Лапин А. В. и др. / под ред. А. В. Дулова. – Минск : НКФ «Экоперспектика», 1996. – 415 с.
4. Криминалистика : [учеб.] / СПб гос. ун-т. Юрид.ф-т ; под ред. Т. А. Седовой, А. А. Эксархопуло. – СПб : Лань, 2001. — 926 с.
5. Криминалистика : [учеб.] / ВЮЗИ ; отв. ред. С. П. Митричев и М. П. Шаламов ; [Р. С. Белкин, А. И. Винберг, Б. Л. Зотов и др.]. – М. : Юрид. лит., 1966. – 607 с.
6. Протопопов А. Л. Расследование сексуальных убийств : [монограф.] / А. Л. Протопопов. – С.-Пб. : Юрид. центр Пресс, 2001. – 226 с.
7. Старушкевич А. В. Особа злочинця та потерпілого як елемент криміналістичної характеристики сексуальних убивств : [навч. посіб.] / А. В. Старушкевич. – К. : НВТ «Правник» - НАВСУ, 1997. – 62 с.
8. Старушкевич А. В. Криміналістичний аналіз слідової картини сексуальних убивств / А. В. Старушкевич // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2004. – № 60-62. – С. 92-98.
9. Старушкевич А.В. Слідова картина сексуальних убивств : поняття та криміналістичний аналіз / А. В. Старушкевич // Право і суспільство. – 2006. – № 1. – С. 94-112.

Рецензент: к.ю.н., доцент Батюк О.В.

УДК 343.977

Свобода Є.Ю.,

к.ю.н., старший викладач кафедри криміналістичних експертиз Національної академії внутрішніх справ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ

Визначено шляхи оптимізації інформаційного забезпечення судово-експертної діяльності.

Определены пути оптимизации информационного обеспечения судебно-экспертной деятельности.

Ways of optimisation of information support of judicial-expert activity are defined.

Постановка проблеми. Сучасний рівень розвитку суспільства характеризується стрімким зростанням потоків і обсягів інформації, ускладненням механізмів управління соціальними процесами та явищами. Однією із важливих функцій органів управління будь-якої соціальної